

LİMANLARDA İŞ GÜVENLİĞİ UYGULAMALARI

SAFETY PRACTICES IN PORTS

Ayşe DANACI (1), Hakkı KİŞİ (2)

(1) Müh. Plan İş Güvenliği Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri,
aysedanaci@gmail.com

(2) Prof.Dr., DEÜ Denizcilik Fakültesi, Deniz Ulaştırma İşletme
Mühendisliği Bölümü, Tınaztepe/Buca/İZMİR, hakki.kisi@deu.edu.tr

ÖZET

Ülkemizin önemli sorunlarının başında gelen iş kazaları her sektörde olduğu gibi limanlarda da yaşanmaktadır. Limanlar ekonomik kaygılar nedeniyle hızla artan yük ve gemi trafiğini karşılayabilmek için çalışanları çok daha hızlı ve yoğun çalışması için zorlamaktadır. İş güvenliğine, çalışan ve işverenler gerekli önemi göstermemektedir. İş güvenliği kültürü bilincinin olmaması yanında son yıllarda yapılan liman özelleştirmeleri nedeniyle yönetimlerin liman gelirlerini arttırma gayesi ile ucuz iş gücü ve taşeronluğa yönelmesi emniyet tedbirlerinin zaman zaman ihmal edilmesine neden olmaktadır.

Bu çalışmada son üç yılda limancılık ile ilgili sektörlerde meydana gelmiş kazalar ile ilgili istatistik verilerinin değerlendirmesi yapılarak bu konunun önemi ve çalışma hayatında iş güvenliğinin gerekliliğini ortaya koymaya çalışılmıştır. Bu konu ile ilgili yapılacak çalışmalara basamak olması hedeflenmiştir.

ABSTRACT

Accidents at work, which is one of the major problems of the country, takes also place in ports. Rapidly growing freight and ship traffic make employees to work much more intensively. Besides, ports force their workers to work much faster and more intensively to meet the desired load and shipping traffic increased by economic concerns. Employees and employers do not pay proper attention to research related to occupational safety. Besides the lack of occupational safety culture, in recent years, due to the port privatizations, safety measures are neglected from time to time by cheap labor and subcontracting with the aim of port managements to increase their income.

In the presented study, accidents in the sector of port operations were evaluated by the statistical data fort he last three years period and tried to state the importance of occupational security in work life. It is targeted to be a contribution for the future studies in related study area.

Anahtar Kelimeler: Liman, İş Güvenliği, Emniyet, İşçi Sağlığı

GİRİŞ

Çalışma hayatında her işin az veya çok riskleri bulunmaktadır. Fakat bu risklerle ilgili önlemleri almamak büyük bir ihmalkarlık olarak düşünülmelidir. Küçümsenen pek çok risk büyük hasarlara neden olabilmektedir. Kimi zaman çalışanlar fiziksel zarar görürken kimi zaman canından olabilmektedir. Çalışılan iş kolu ile ilgili riskler mutlaka belirlenmeli ve gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

Bu çalışmada kullanılan rakamsal veriler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın "Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi"nden ve Sosyal Güvenlik Kurumunun Yıllık Raporlarından elde edilmiştir.

Limanlar ülkemizde tehlikeli iş kollarından biridir. Limanlarda yükleme boşaltma, elleçleme ve depolama faaliyetleri yapılmaktadır. Bu faaliyetler fiziksel dayanıklılık yanı sıra bilgi ve beceri gerektiren işlerdir. Çok tehlikeli bir iş yapılmasına rağmen yasaya göre bir sebze paketleme fabrikası ile aynı standartlarda iş güvenliği önlemlerine tabidir. Bu pek çok sektörde gözlenen bir tezattır. İşçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili düzenlemelerde işçi ve işverenin beraber çalışması yönetmelikleri uygulamak kadar önemli bir konudur.

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ'NİN TARİHÇESİ

Ülkemizde İş sağlığı ve güvenliğine olan ihtiyaç çoğu ülke örneğinde olduğu gibi kömür madenciliği ile doğmuştur. Bu alanda yayınlanan ilk yasal düzenlemeler; 1865 yılında yayınlanan Dilaver Paşa Nizamnamesi ve ardından 1869 da yürürlüğe giren Maaddin Nizamnamesi olmuştur. Ülke savaş halinde olmasına rağmen, 1921 yılında TBMM, maden işçilerinin hukukuna ilişkin Kanunu çıkarmıştır. 1930 yılında çıkarılan "Umumi Hıfzıssıhha Kanunu"nun 180. maddesi ile en az elli işçi çalıştıran işyeri sahiplerine hekim bulundurma ve hastaları tedavi etme zorunluluğu getirilmiştir.

Konu ile ilgili düzenlemeler 1936 yılında yasalaşan 3008 Sayılı İş Kanunu ile devam etmiş olup 1974 yılında yapılan değişiklikler 2003 yılına kadar kalıcı olmuştur. Bu duraklama döneminde mevcut mevzuat iş sağlığı ve güvenliği alanında gelişen ve değişen teknolojinin gereklerini karşılamada yetersiz kalmıştır. 2003 yılının ikinci yarısında yasalaşan 4857 sayılı İş Kanunu ile iş sağlığı ve güvenliği alanına yeni bir bakış açısı getirilmiştir.

Bu tarihi süreç içinde; Türkiye'nin ILO ile ilişkileri 1927 yılına kadar dayanmaktadır. Ülkemiz Milletler Cemiyeti'nin üyesi olmadığı için o yıllarda ILO çalışmalarına gözlemci statüsüyle katılmış, 1932 yılında Milletler Cemiyeti'ne üye olduğunda ILO'nun da üyeliğini kazanmıştır. Ülkemiz, o tarihten bugüne kadar ILO çalışmalarına üye ülke sıfatıyla katılmıştır. Türkiye ILO üyesi olduğunda Çalışma Bakanlığı henüz kurulmamıştır. Çalışma hayatına ilişkin çalışmalar İktisat Vekaleti tarafından yürütülmektedir ve ilk olarak ILO üyeliğinin ardından İktisat Vekaleti'ne bağlı bir İş Bürosu

kurulmuştur. 1945 yılında Çalışma Bakanlığı kurulmuştur. Bakanlığın kuruluşundan itibaren ana hizmet birimi olarak “İşçi Sağlığı Genel Müdürlüğü” nün de kurulduğu görülmektedir.

Avrupa Birliği uyum çalışmaları neticesinde 4857 sayılı İş Kanunu uygulamalarının İş Sağlığı ve Güvenliği uygulamaları için zaman zaman yetersiz kaldığı görülmüş ve 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu 30/06/2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak (kademeli olarak) yürürlüğe girmiştir. Bu kanun neticesinde tüm sektörler Nace kodu tehlike sınıfları listesine göre tehlike dereceleri belirlenmiş ve limanlar bu kod listesinde tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer almıştır. Yine bu kanun ve ilgili yönetmeliklere göre limanlarda bu uygulama 1 Ocak 2013 tarihinde itibaren çok tehlikeli ve 1 Ocak 2014’den ise tehlikeli sınıfta bulunan limanlarda İş Sağlığı ve Güvenliği uygulama zorunluluğu başlamıştır. (isgüm.gov.tr)

İŞ GÜVENLİĞİ UYGULAMALARININ EKONOMİK ETKİLERİ

İş güvenliğiyle ilgili yapılan bilimsel çalışmalarda ortaya çıkan sonuca göre iş kazaları en fazla %10 tehlikeli durum ve %88 tehlikeli hareketler nedeniyle meydana gelmektedir. Bu kazaların büyük bir bölümü önlenemez kazalardır. Çok azı (%2-3'lük bölümü) ise nedeni bilinmeyen veya önlenemeyen kazalar olarak tespit edilmiştir.

Tablo 1. Türkiye ve AB-15 iş kazası ölüm oranları (100 bin işçide)

Ülke	2002	2011
Türkiye	16.8	15.4
AB-15	2.5	1.8
Belçika	2.6	1.6
Danimarka	2	1.5
Almanya	2.5	1.2
İrlanda	2.6	2.6
İspanya	4.3	2.5
Fransa	2.6	2.1
İtalya	2.1	3
Hollanda	1.9	0.9
Avusturya	5.1	3
Portekiz	7.6	4.3
Finlandiya	2	1.3
İsveç	1.2	1.2
İngiltere	1.4	0.6
Norveç	3.1	1.9

Kaynak: Çelik,A. 2014 (Eurostat, ÇSGB, SGK)

Tablo 1 de AB-15 ülkeleri ile karşılaştırıldığında iş kazalarındaki azalmanın ne kadar yavaş olduğu görülmektedir. Avrupa ülkelerinde yüz binde 5 bile olmadığı halde Türkiye’de bu oran yüz binde 15 lerin üzerinde kalmaktadır. Türkiye iş kazaları ve meslek hastalıklarında pek çok Dünya ve Avrupa ülkesinin gerisinde bulunmaktadır. Oysa, kazaların çoğu basit önlem, düzenleme ve eğitimler ile engellenebilmektedir.

İş güvenliği çalışmaları konusunda bazı işletmeler, ekonomik olmadığı veya mali külfet olarak da yakınmaktadır. Fakat bu gerçeği yansıtmamaktadır. Tam tersi çok basit önlemler veya işletme içinde yapılacak tadilatlar ile risk seviyesi sifıra yakın seviyeye gelebilmektedir. İş kazaları ve meslek hastalıkları ile ilgili önlemlerin maliyeti iş kazası veya meslek hastalığı sonrası ödediklerinin yanında çok daha düşüktür. Unutulmaması gereken bir söz ise “Önlemek ödemekten daha insani bir davranış”. İş kazaları ve meslek hastalıklarının işveren ve çalışan açısından 2 çeşit maliyeti vardır. Doğrudan (Görünen) Maliyetler, Dolaylı (Görünmeyen) Maliyetler. İş kazası ve meslek hastalıklarında görünmez maliyetler en büyük kalemi oluşturur. (www.is-sagligi-ve-guvenligi.com)

Doğrudan maliyetler;

- Tıbbi Maliyet
- Sigortaya ödenen
- Tazminat ve yasal cezalar

Dolaylı maliyetler;

- İşgücü kaybı
- Mahkeme masrafları
- Üretim kaybı
- İşçilerin işveren ve firmaya güvensizlik duyması
- Makinaların durması ve hasar görenlerin tamir bakımı nedeniyle üretim kaybı
- Denetim ve yazışmalarla firmanın zaman kaybı
- Yeni işçi alınıp onun yetişmesi için geçen zaman ve maliyeti
- İşin durması nedeniyle meydana gelen kayıplar
- Firmanın piyasada prestij kaybı

30.06.2012 tarihli 6331 sayılı İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Kanunu sonrası resmi kurumların denetim ve yaptırımları ile veriler daha sağlıklı olmaya başlamıştır. Yıllara göre sıralaması değişse bile inşaat, metal, maden ve tekstil işkolları iş kazası geçiren sigortalı sıralamasında ön sıralarda bulunmaktadır. Banka, finans ve iletişim sektörleri iş kazası riski en azdır. Denizcilik sektörü ile ilgili gruplandırmaya baktığımızda iş kazası geçiren işçi sayısı oldukça çok olduğu görülmektedir. Ülkemizde 176 adet liman ve iskele olduğu düşünülürse bunun sektör için önemi daha net ortaya çıkmaktadır. Ülkemizin önemli ticaret yolları üzerinde olan limanlarda ILO’nun uluslararası

8. KIYI MÜHENDİSLİĞİ SEMPOZYUMU

uygulamaları da uygulandığı halde bu kadar kaza oluyor ise bu konu üzerine düşünmek gerekmektedir.

Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çalışma İstatistikleri Bilgi Sisteminden (ÇİBS) alınan verilerdeki kazalarda zarar gören işçi sayıları ile karşılaştırılırsa ekonomik kayıpların büyüklüğü daha net ortaya çıkacaktır. 2009 yılından itibaren incelenen verilere göre 2011 yılına kadar sağlıklı bir verinin olmadığını ve bu verilerin işverenler veya çalışanlardan kaynaklanan nedenlerle kayıtlara geçmediği görülmektedir (Tablo 2). Türkiye 1932 yılında üye olduğu ILO'nun 57 sözleşmesine taraf olmuştur. Taraf olunan sözleşmeler arasında 13 tanesi direk denizcilik ile ilgilidir. ILO'nun 152 sayılı sözleşmesi "Liman İşlerinde Sağlık Ve Güvenliğe İlişkin Sözleşme"dir. Limanlarda çalışma şartlarını belirlemektedir.

Tablo 2. İş kollarına göre kaza geçiren sigortalı sayıları.

İŞ KOLLARI	2009	2010	2011	2012	2013	2014 (*)
	Sigortalı Sayısı					
1. Avcılık, balıkçılık, tarım ve ormancılık			13	1,135	1,597	1,053
10. Ticaret, büro, eğitim ve güzel sanatlar	3	8	96	9,168	13,833	8,707
11. Çimento, toprak ve cam	1		19	4,678	6,714	4,228
12. Metal	3	13	278	33,050	46,578	29,483
13. İnşaat	2	6	119	11,646	20,799	13,333
14. Enerji			10	1,252	1,914	1,396
15. Taşımacılık	3	6	48	7,920	12,371	7,290
16. Gemi yapımı ve deniz taşımacılığı, ardiye ve antrepoculuk	1		18	2,361	3,557	2,321
17. Sağlık ve sosyal hizmetler			4	605	1,112	974
18. Konaklama ve eğlence işleri		2	42	5,939	9,301	6,641
19. Savunma ve güvenlik			9	541	947	756
2. Gıda sanayi	1	1	47	6,834	10,408	7,111

Tablo 2. İş kollarına göre kaza geçiren sigortalı sayıları (devamı).

İŞ KOLLARI	2009	2010	2011	2012	2013	2014 (*)
	Sigortalı Sayısı					
20. Genel işler		2	21	3,258	5,761	4,201
3. Madencilik ve taş ocakları		7	142	10,956	16,064	9,262
4. Petrol, kimya, lastik, plastik ve ilaç	1	6	37	5,876	8,489	5,405
5. Dokuma, hazır giyim ve deri	1		27	9,178	13,888	8,597
6. Ağaç ve kâğıt		6	26	5,053	6,997	4,303
7. İletişim			3	330	454	260
8. Basın, yayın ve gazetecilik		1	3	524	735	474
9. Banka, finans ve sigorta				76	177	128
BİLİNMEYEN	4	15	153	9,379	5,574	3,190
TOPLAM	20	73	1,115	129,759	187,270	119,113

Kaynak: csgb.gov.tr (2014)

(*), 9 aylık veriler

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerinden elde edilen Tablo 2 ve SGK'nın İstatistik Yıllıkları'ndan elde edilen Tablo 3 verileri incelendiğinde iki kurumun aynı yıla ait iş kazalarında farklılıklar göze çarpmaktadır. İş kazaları ile ilgili sağlık verilerin elde edilmesinde sıkıntılar olduğu bu farkın bazı iş kazalarının SGK ya bildirilmemesi veya özel hastaneler üzerinden tedavinin gerçekleştirilmesi nedeniyle kayıtlara girmediği düşünülmektedir. Bu kadar farklı verilerin yayınlanması iş güvenliği ile ilgili yapılan çalışmaların önemini ortaya koymaktadır. Sektör kurum ve kuruluşları bu verilerin sağlanması için girişimde bulunmalıdır. Her iki kurumun verilerinde de ortak nokta yıllar içinde kazalarda kalıcı bir azalma olmamıştır. Bu durum uygulamalarda bir aksaklık veya eksiklik olduğunu göstermektedir. Tablo 3 e göre iş kazalarının yanı sıra meslek hastalıklarının da önemini göstermektedir. Meslek hastalıklarının bu rakamların çok daha üzerinde olduğu düşünülmektedir. Çünkü şimdiye kadar uzun zaman sonra oluşan hastalıkların tespiti konusunda çalışma yapılmamıştır. Meslek hastalıklarının önümüzdeki yıllarda daha çok gündeme geleceği düşünülmektedir.

Tablo 3. İş kazası ve meslek hastalığı verileri.

Tarih	İş kazası sayısı	Meslek hastalığı sayısı	Sürekli iş göremezlik sayısı			Ölüm sayısı		
			İş kazası	Meslek hastalığı	Toplam Total	İş kazası	Meslek hastalığı	Toplam
2008	72,963	539	1,452	242	1,694	865	1	866
2009	64,316	429	1,668	217	1,885	1,171	0	1,171
2010	62,903	533	1,976	109	2,085	1,444	10	1,454
2011	69,227	697	2,093	123	2,216	1,700	10	1,710
2012	74,871	395	2,036	173	2,209	744	1	745

sgk.gov.tr

Her sene yüzlerce kişinin ölmesi veya iş göremez hale gelmesine neden olan iş kazalarının %98 'i basit önlemlerle engellenmektedir. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile alınması gereken önlemlerin belli bir standart da olabilmesi için faaliyet kodları kullanılmıştır. "İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği"nde Tehlike Sınıfları Listesinin (NACE Kodları) son hali 18.04.2014 tarihinde yayınlanarak, 6 rakamdan oluşan faaliyet kodları verilmiştir. Her işin sektöre ve faaliyetlerine göre kod numarası bulunmaktadır. Bu kod numaralarına ait tehlike sınıfları belirlenmiş ve iş güvenliği uygulamaları bu faaliyet kodlarına göre yapılmaktadır. Bu kodlara göre dökme ve konteyner limanları tehlikeli sınıfta yer alırken, akaryakıt limanları çok tehlikeli sınıftadır. İş sağlığı ve Güvenliğinde hedef olası riskleri en aza indirgenmesi olmasına rağmen limancılık ile ilgili sektörlerin geçmiş yıllara ait iş kazası istatistiklerine baktığımızda çok daha net sonuç elde edilmektedir (Tablo 4).

8. KIYI MÜHENDİSLİĞİ SEMPOZYUMU

Tablo 4. Limancılık ile ilgili bazı sektörlerin kaza istatistikleri.

FALİYET KODLARI VE İŞ KOLLARI	Tehlike Sınıfı	2012	2013	2014
		Sigortalı Sayısı	Sigortalı Sayısı	Sigortalı Sayısı
33.15.01 Gemilerin ve teknelerin bakım ve onarımı (yüzen yapılar, sandal, kayak, vb. bakım ve onarımı ile bunların kalafatlanması dahil)	Çok Tehlikeli	359	522	424
33.19.90 Başka yerde sınıflandırılmamış diğer ekipmanların onarımı (ahşap konteyner, gemi fiçı ve varilleri, madeni para ile çalışan oyun makineleri, değirmen taşı, bileme taşı vs.)	Az Tehlikeli	21	23	13
42.91.01 Kıyı ve liman inşaatları ve ilgili hidromekanik yapıların inşaatı (su yolları, liman ve yat limanları, kıyı düzenlemeleri, iskele ve rıhtımlar, dalgakıranlar, kanallar vb. yapılar)	Çok Tehlikeli	125	178	106
42.91.02 Su ve su zemininin taranması ve temizlenmesi (deniz, nehir, göl vb.)	Çok Tehlikeli	46	73	21
42.91.03 Tersane, dok ve kanal havuzu inşaatı (gemi inşaatı ve tamiri için)	Çok Tehlikeli	5	8	8
52.10.02 Frigorifik depolama ve antrepoculuk faaliyetleri (bozulabilir gıda ürünleri dahil dondurulmuş veya soğutulmuş mallar için depolama)	Tehlikeli	177	294	217
52.10.03 Hububat depolama ve antrepoculuk faaliyetleri (hububat silolarının işletilmesi vb.)	Tehlikeli	11	31	27
52.10.04 Petrol, petrol ürünleri, kimyasallar, gaz, vb. depolama ve antrepoculuk faaliyetleri	Çok Tehlikeli	58	77	38
52.10.05 Dökme sıvı depolama ve antrepoculuk faaliyetleri (yağ, şarap, vb. dahil, petrol, petrol ürünleri, kimyasallar, gaz, vb. hariç)	Tehlikeli	27	52	11
52.10.90 Diğer depolama ve antrepoculuk faaliyetleri (frigorifik depolar ile hububat, kimyasallar, dökme sıvı ve gaz depolama faaliyetleri hariç)	Tehlikeli	678	1083	616
52.22.06 Su yolu taşımacılığını destekleyici olarak liman ve su yollarının işletilmesi (limanların, iskelelerin, rıhtımların, su yolu havuzlarının, deniz terminallerinin vb. işletilmesi) (deniz feneri, fener dubası vb. işletilmesi hariç)	Tehlikeli	34	42	48
52.22.07 Su yolu taşımacılığını destekleyici olarak deniz feneri, fener dubası, fener gemisi, şamandıra, kanal işaretleri vb. seyir yardımcılarını ile verilen hizmet faaliyetleri	Az Tehlikeli	1	1	2
52.22.08 Deniz ve kıyı suları ile iç sularda kılavuzluk ve rıhtıma yanaştırma faaliyetleri (geminin havuzlanması ve havuzdan çıkarılması dahil)	Tehlikeli	18	33	12
52.22.10 Deniz ve kıyı suları ile iç sularda gemi kurtarma ve tekrar yüzdürme faaliyetleri (zor durumdaki gemilerin çekilmesi, bu gemilerin ve kargolarının kurtarılması vb.)	Tehlikeli			2
52.22.90 Su taşımacılığını destekleyici diğer hizmetler	Tehlikeli	57	98	42
52.24.08 Su yolu taşımacılığıyla ilgili kargo ve bagaj yükleme boşaltma hizmetleri (konteyner yükleme boşaltma hizmetleri dahil)	Tehlikeli	335	465	283
52.29.01 Deniz yolu yük nakliyat komisyoncularının faaliyetleri	Az Tehlikeli	3	2	1
52.29.02 Uluslararası deniz yolu yük nakliyat acentelerinin faaliyetleri	Az Tehlikeli	4		1
52.29.16 Taşınan malların kasalardan, sandıklardan vb.lerinden çıkarılması, numune alınması, incelenmesi vb. faaliyetler	Az Tehlikeli	18	27	2
52.29.90 Bys. taşımacılığı destekleyici diğer faaliyetler (grup sevkياتının organizasyonu, malların taşınması sırasında korunması için geçici olarak kasalara vb. yerleştirilmesi, yüklerin birleştirilmesi, gruplanması ve parçalara ayrılması, vb. dahil)	Tehlikeli	55	72	54
71.12.06 Ulaştırma projelerine yönelik mühendislik ve danışmanlık faaliyetleri (karayolu, köprü, tünel, demir yolları, havaalanı, petrol ve gaz taşımacılık projeleri, liman vb.)	Az Tehlikeli	1	8	3

Kaynak: csgb.gov.tr (2014) *2014 verileri ilk 9 aya aittir.*

Denizcilik ile ilgili faaliyet kodlarından hemen hepsinde artış görülmektedir. 2014 yılında veriler ilk 9 aya ait olmasına rağmen neredeyse 2013 rakamlarına ulaşmaktadır. Bu rakamlar uygulamada bazı yetersizliklerin olduğunu göstermektedir.

LİMANLARDA İŞ GÜVENLİĞİ

Türkiye’de 144 özel, 32 kamu ve yerel olmak üzere toplam 176 liman veya iskele vardır. Bu limanların inşaatından işletilmesi aşamasına kadar her aşamasında çalışanlar ve tesisler risk altındadır. Gruplandırılmış olan bazı faaliyet kollarına ait iş kazası sayıları Tablo 4 de verilmiştir. İş güvenliğine kültürel açıdan bakıldığında çalışanların küçük veya büyük kaza geçirmesi

gibi bir ayırım yapılması yanlıştır. Çünkü meydana gelen küçük kazalar büyük kazaların habercisidir. İş güvenliği çalışmalarında ramak kala diye adlandırılan kazalar işyerinde oluşma ihtimali olan yeni risklerin önlenmesi için önemli olmaktadır. Ülkemizde pek raporlama ihtiyacı duyulmayan ramak kala kazalar hasarlı ve sonucu büyük maliyete sebep olan kazaların önlenmesi için birer ipucu olarak alınması işletmeler için yararlı olacaktır.

Son yıllarda hızla artan yük ve gemi trafiği işveren ve çalışanların çok daha yoğun çalışmasına neden olmaktadır. Bu nedenle limanlar çok daha yoğun çalışmak ve daha çok çalışan istihdam etmek zorunda olmaktadır. Limanlar ekonomik kaygılar nedeniyle yük kaybetmemek için çalışanları daha hızlı ve uzun çalışması için zorlamaktadır. Limanlar geçici ve taşeron işçiler ile gemilere hizmet vermek için çalışmaktadırlar. Çok fazla sayıda işçi istihdam edildiği ve çoğunun yeterli mesleki bilgi ve beceriye sahip olmadığı görülmektedir. 24 saat çalışan işletmeler olarak limanlar, çoğu kez birkaç farklı yük çeşidine aynı anda hizmet vermek durumundadırlar. Bu nedenle çalışanların hem mesleki yetenekleri hem de değişik fiziksel koşullarda çalışması gerekmektedir. AB Çerçeve Programı çalışmaları sonucunda Ulusal Meslek Standartları gerçekleştirme konusunda girişimlerde bulunulmuştur. Her sektör ile ilgili kuruluş tarafından oluşturulan standartlar onaylanıp resmi gazetede yayımlanmaktadır. Bugün için Mesleki Yeterlilik Kurumu'nun hazırlanmış olduğu liman çalışanları için 10 farklı kademedeki Ulusal Meslek Standardı yayımlanmıştır (myk.gov.tr).

İş kazalarının meydana gelme nedenleri genellikle tehlikeli durum ve tehlikeli hareketler olarak gruplandırılır. Bunların belirlenebilmesi için her işletmenin risk değerlendirmesi yapılmalıdır. Risk değerlendirmesi sonucu ortaya çıkan bilgiler iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesi için hem işveren hem de çalışanların dikkate alınması gereken verilerdir. İş güvenliği çalışmalarının amacı çalışanların korunması, işletmenin korunması ve üretim kalite ve güvenliğinin artırılmasıdır. İş kazası meydana gelmesi durumunda tüm tarafları etkileyecek sonuçları ortaya çıkmaktadır. Bunların ekonomik, teknik ve sosyal-hukuki olarak sonuçları olmaktadır.

Risk değerlendirmesi bir işletme için iş güvenliği çalışmalarının birinci adımıdır. Bununla ilgili düzenlemeler 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve ilgili yönetmeliklerde açıklanmıştır. Uygulamanın belli bir sistemi oturtabilmesi için belli adımlar izlenerek çalışmak çok daha sağlıklı olmasına yardımcı olmaktadır.

Risk değerlendirmesinin adımları

- 1- Bilgi toplamak
- 2- Tehlikeleri belirlemek
- 3- Tehlikelerden doğan riskleri belirlemek
- 4- Risklerin ortadan kaldırılmasına ya da azaltılmasına yönelik eylemleri planlamak ve değerlendirmeyi gözden geçirmek
- 5- Yapılan risk değerlendirmesini belgelemek ve gözden geçirmek

Limanlarda çalışmalar için yapılan risk analizinde belirlenen tehlike kaynaklarından bazılarını belirtmek gerekirse; (Karaali : 2014)

1. Kapalı ortamlarda oluşabilecek riskler
2. Ergonomiden kaynaklanan riskler
3. Yüksekte çalışma nedeniyle olabilecek riskler
4. Doğa şartları nedeniyle oluşabilecek riskler
5. Yüklere veya çevre şartlarına bağlı toz ve sızıntı nedeniyle oluşabilecek riskler
6. Tehlikeli yükler nedeniyle oluşacak riskler
7. Atık depolama ve işlem sırasında oluşabilecek riskler
8. Gürültülü, egzoz ve dumanlı ortamlarda oluşabilecek riskler

Bu risklerin bulunduğu ortamda en fazla görülen kazalar ise yüksekte düşme veya üzerine malzeme düşmesidir. Bunun yanında araç çarpması veya ağır malzeme taşınması bedensel rahatsızlık ve hasarlar verebilmektedir. Türkiye’de Çalışma Bakanlığı ve SGK verilerinde açıkça ifade edildiği gibi İş kazalarının en önemli sebeplerinden biri ekipman bakım ve onarımlarının eksik olması ve/veya makinaların hatalı kullanımı nedeniyle olmaktadır. Bu durum limanlar içinde geçerlidir.

SONUÇ

Limanlarda taşeron ile çalışılması, eğitim yetersizliği, liman sahasının genişliği, çok çeşitli faaliyetler yürütülmesi, farklı ekipman kullanılması ve birden fazla işverenlerin bulunması vb. nedenlerle iş güvenliği önlemleri almak ve yürütmek çok zorlu bir süreçtir. Bu sistemin sağlıklı uygulanabilmesi için limanın şartları, fiziksel yapısı, çalışan ve yöneticilerin iş güvenliği kültürüne yaklaşımı çok önemlidir. İş güvenliği kültüründe ortak yaklaşıma varabilmenin önemli noktalarından biri mesleki standartların ve yeterlilik koşullarının oluşturulmasıdır. Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından Ulusal Mesleki Standartların oluşturulması ve yeterliliğin ölçülmesi için gerekli çalışmalar yapılmaktadır. Tüm sektörlerde olduğu gibi liman inşaat ve işletme faaliyetlerinde de standartların bir kısmı hazırlanmıştır. Fakat henüz her kademedeki personel için standartların bulunmaması nedeniyle uygulamalarda aksaklıklar yaşanmaktadır. Liman işletmeleri, taşeron firmaların ulusal hizmet standartlarına uygun çalışanları istihdam etmeleri konusunda uyarmalıdır.

Sistemin uygulanabilme yollarının başında eğitimler ile çalışan ve yöneticiler bilgilendirme yapılmalıdır. Çok daha önemli olması gereken ise limanın plan projesinden işletilmesine kadar her aşamada iş güvenliği ile ilgili uygulamaların göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Plan proje çalışmalarını sırasında inşaatın tamamlanması sonrası uygulama kolaylıkları için yapılabilecek düzenlemeler üzerine çalışmalar yapılması yararlı olabilmektedir.

Özellikle kıyı liman inşaatları, gemi bakım onarım, yük taşımacılığı yükleme boşatma kodlarını incelersek meydana gelen kaza sayılarının hiç de görmezden gelinecek durumda olmadığı görülmektedir. Sektör öncüleri bu istatistikleri görmezden gelmeden emniyet tedbirlerini almalıdır. Başta limancılık olmak üzere tüm sektörel kurum ve sivil toplum kuruluşları benzer istatistikleri ilk elden kendi üyelerinden alarak arşiv oluşturması konusunda inisiyatif almalı ve kurumlar arası ciddi istatistiksel uyuşmazlıkların giderilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR:

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (csgb.gov.tr)
- İş Sağlığı ve Güvenliği Enstitüsü Müdürlüğü (isgüm.gov.tr)
- Sosyal Güvenlik Kurumu (sgk.gov.tr)
- Türkiye İstatistik Kurumu (tüik.gov.tr)
- Karadoğan E. (2014), “Liman İşçilerinin Sağlığı ve Güvenliği”, Liman-İş Sendikası Ankara.
- Çelik A. (2014) “Emeğin Halleri”, Madenci, Türkiye Maden İşçileri Sendikası yayını Eylül-Ekim 2013 s,40-42
- Mesleki Yeterlilik Kurumu (myk.gov.tr)
- www.is-sagligi-ve-guvenligi.com

